

UZASADNIENIE

10 kwietnia 2017 r. H. S. wniósł o zasądzenie od M. S. 84.333,33 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, tytułem zachowku po zmarłym J. S. (pозew- k. 3-5)

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości wskazując, że zarówno matka stron, jak i ojciec nie pozostawili żadnego majątku (odpowiedź na pozew, k. 27-29)

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

H. S. jest bratem M. S.. Rodzicami stron byli J. i L. małżonkowie S. (okoliczności bezsporne)

W dniu 23 marca 1990 roku J. i L. małżonkowie S. umową przekazania gospodarstwa rolnego zawartą przed notariuszem w K. D. T., za Rep. (...) przenieśli nieodpłatnie własność zabudowanego gospodarstwa rolnego położonego we wsi S. i S., gminie B., oznaczonego w ewidencji gruntów jako działki o numerach (...) oraz nieruchomości położonej we wsi S., gminie B., oznaczonej w ewidencji gruntów jako działka nr (...) - na rzecz swej następczyni prawnej - córki M. S., która wyraziła na to zgodę. Aktualnie dla ww. nieruchomości prowadzone są księgi wieczyste o numerach (...).

Strony zgodnie oświadczyły, że przedmiotową umowę zawierają w trybie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i ich rodzin (okoliczności bezsporne, akt notarialny, k. 30 i akt notarialny na kartach 14-15 w załączonych aktach emerytalnych w kopercie, k. 64).

W dacie przekazania na nieruchomości we wsi S. istniały następujące zabudowania: dom mieszkalny 5 izbowy murowany, kryty papą, obora z kamienia kryta eternitem, szopa murowana kryta eternitem, stodoła drewniana kryta papą, których wartość zgodnie z zaświadczeniem wydanym dnia 14 lutego 1990 r. przez (...) w K. określona została na 41.235.900 zł. W przedmiotowym domu mieszkalnym nie było wygod, nie miał on toalety, a stolarka okienna była drewniana (akt notarialny, k. 30; zeznania powoda, k. 49-49v. – od 00:02:03 w zw. z k. 77-77v.-00:05:46).

Decyzją ZUS z dnia 12 kwietnia 1990 r., na skutek wniosku L. S. z dnia 3 kwietnia 1990 r., ustalono wysokość jej renty, która przysługiwała jej z tytułu przekazania gospodarstwa następcy od dnia 23 marca 1990 r. tj. od daty przekazania gospodarstwa rolnego.

Decyzją ZUS z dnia 12 kwietnia 1990 r., na skutek wniosku J. S. z dnia 3 kwietnia 1990 r., ustalono wysokość jego renty, która przysługiwała mu z tytułu przekazania gospodarstwa następcy od dnia 23 marca 1990 r. tj. od daty przekazania gospodarstwa rolnego (decyzje na kartach 16-19 w załączonych aktach emerytalnych w kopercie, k. 64).

Od daty przekazania nieruchomości rolnej, pozwana gospodarowała na nim. Aktualnie gospodarstwo jest w dzierżawie i zostało przekazane synowi powoda. Rodzice stron od momentu przekazania gospodarstwa rolnego utrzymywali się ze świadczeń z ZUS, było to ich jedyne źródło utrzymania (zeznania pozwanej, k. 77v. – 00:08:08).

W dniu 12 lutego 2010 roku w K. zmarła matka stron L. S., zaś 26 października 2014 roku zmarł ojciec stron J. S..

Postanowienie spadkowe po zmarłych rodzicach stron zostało wydane w dniu 6 lipca 2015 roku przez Sąd Rejonowy w Kutnie I Wydział Cywilny, w sprawie o sygn. akt I Ns 826/14. Spadek po L. S. na podstawie ustawy nabyli: mąż J. S. oraz dzieci: H. S., M. S., J. K., w częściach wynoszących po 1/4. Spadek po J. S., na podstawie ustawy nabyli dzieci: H. S., M. S. oraz J. K., w częściach wynoszących po 1/3 (postanowienie, k. 6).

W chwili śmierci spadkodawcy J. S., ani L. S. nie pozostawili żadnego majątku.

(zeznania pozwanej, k. 49v.-50 – od 00:13:35 w zw. z k. 77v. – 00:08:08).

Pismem z dnia 3 października 2016 r., doręczonym w dniu 13 października 2016 r., powód wezwał pozwaną do zapłaty na jego rzecz kwoty 84.333,33 zł tytułem zachowku po J. S., w terminie 10 dni od dnia doręczenia wezwania.

Pismem z dnia 10 lutego 2017 r. powód ponownie wezwał pozwaną do zapłaty kwoty 84.333,33 zł tytułem zachowku po J. S. w terminie 7 dni od dnia doręczenia wezwania.

W odpowiedzi na wezwanie, pozwana odmówiła zapłaty.

(wezwania z potwierdzeniem odbioru, k. 7-8v.; pismo, k. 9-9v.)

Powód ma 68 lat. W wieku 18 lat wyprowadził się z rodzinnego domu do B.. Przed śmiercią rodziców nie opiekował się nimi, nie utrzymywał z nimi kontaktów. Pozwana M. S. ma 65 lat jest na emeryturze.

(okoliczności bezsporne; zeznania powoda, k. 49-49v. – od 00:02:03 w zw. z k. 77-77v.-00:05:46)

Sąd oddalił wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu szacunku nieruchomości na okoliczność wyceny wartości nieruchomości, dla których Sąd Rejonowy w Kutnie, Wydział V Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...). W ocenie sądu powyższa okoliczność nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy z uwagi na przyjęcie przez sąd, iż przedmiotowe nieruchomości nie są uwzględniane przy ustaleniu zachowku. Dopuszczenie tego dowodu spowodowałoby niecelowe przedłużenie postępowania oraz mnożenie jego kosztów.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo podlegało oddaleniu w całości.

Zgodnie z art. 991 § 1 i 2 k.c., zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Stosownie do dyspozycji art. 931 § 1 k.c. w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku.

Przenosząc powyższe uwagi na grunt rozpoznawanej sprawy stwierdzić należało, iż strony jako zstępnym spadkodawcy należą do kręgu jego spadkobierców ustawowych.

Spadkodawca nie dokonał wydziedziczenia (pozbawienia prawa do zachowku) powoda w oparciu o przesłanki ustawowe określone w art. 1008 k.c. Powód nie zrzekł się dziedziczenia, nie został uznany za niegodnego dziedziczenia, ani też nie odrzucił spadku. Powód jest zatem osobą uprawnioną do otrzymania zachowku po spadkodawcy J. S..

Wyliczenie substratu zachowku w uwzględnieniu dokonanych przez spadkodawcę darowizn następuje w oparciu o przepisy art. 994-996 k.c.

Zgodnie z art. 993 k.c. przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku, stosownie do przepisów poniższych, darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę. W myśl art. 994 § 1 i 2 k.c. przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięć laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku.

W przedmiotowej sprawie oś sporu dotyczyła tego, czy dokonana przez spadkodawcę w dniu 23 marca 1990 roku umowa przekazania gospodarstwa rolnego, na rzecz pozwanej, zawarta na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (jedn. tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133 ze zm.) podlegała przewidzianym przez prawo spadkowe doliczeniom do substratu zachowku (art. 993 k.c.). Pomiędzy stronami bezsporne było, że przedmiotowe gospodarstwo rolne stanowiło jedyny majątek zmarłych rodziców.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jest już ugruntowane jednolite stanowisko, że przy ustalaniu zachowku nie uwzględnia się wartości gospodarstwa rolnego przekazanego następcy na podstawie ustawy z 1982 r., o czym decyduje odmiennosc umowy przekazania gospodarstwa rolnego od umowy darowizny. Podkreślenia bowiem wymaga, że art. 993 k.c. posługując się pojęciem "darowizna", odwołuje się do tak nazwanej umowy uregulowanej w art. 888 i nast. k.c., a nie każdej czynności prawnej pod tytułem darmym. Sąd Najwyższy podkreślał, że nie jest także dopuszczalne skorzystanie w tym przypadku z wykładni funkcjonalnej art. 993 k.c. i art. 994 k.c., która mogłaby prowadzić do odmiennych rezultatów, ani zastosowanie tych przepisów per analogiam do umowy przekazania gospodarstwa rolnego, gdyż dla tej umowy cecha nieodpłatności ma drugorzędne znaczenie. Sąd Najwyższy zauważył też, że mimo znanych kontrowersji co do możliwości traktowania umowy przekazania gospodarstwa rolnego w prawie spadkowym tak jak darowizny, ustawodawca nie zdecydował się na interwencję i zmianę art. 993 k.c., choć mógł to uczynić, gdy regulował doliczanie do substratu zachowku wartości zapisów windykacyjnych. Brak jego działań należy uznać za akceptację dla odmiennosci umowy przekazania gospodarstwa rolnego oraz darowizny, także w aspekcie doliczania świadczeń do substratu zachowku (uchwała SN z dnia 21 czerwca 2012 r., III CZP 29/12 (OSNC 2013, nr 1, poz. 7, LEX nr 1242094).

Reasumując powyższe rozważania, Sąd Okręgowy w całości podziela pogląd i argumentację wyrażoną w uchwale SN z 21 czerwca 2012 r. (III CZP 29/12), że przy ustalaniu zachowku nie uwzględnia się wartości gospodarstwa rolnego przekazanego przez spadkodawcę następcy na podstawie umowy przewidzianej w art. 59 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (jedn. tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133 ze zm.). W konsekwencji do wyliczenia substratu zachowku nie wlicza się wartości gospodarstwa rolnego przekazanego przez J. S., pozwaną, w dniu 23 marca 1990 roku. Powyższe zaś oznacza, że w skład spadku po zmarłym J. S. nie wchodził żaden majątek, co skutkuje oddaleniem powództwa w całości.

Mając na uwadze trudną sytuację materialną obu stron, Sąd na podstawie art. 102 k.p.c. nie obciążył stron nieuiszczonymi kosztami sądowymi z tytułu opłaty od pozwu.